

ДИСКУСІЇ, КРИТИКА, БІБЛІОГРАФІЯ

ДОСОНЯЧНІ МІНЕРАЛИ І ЗЕМНА НЕДБАЛІСТЬ

Е. Соботович, В. Семененко

*Інститут геохімії навколишнього середовища НАН та МНС України
03680 м. Київ, просп. акад. Палладіна, 34,а*

У науковому середовищі практикують досить поширену форму публікування статей, які ґрунтуються лише на літературних даних і є результатом їх опрацювання, осмислення й узагальнення для ознайомлення колег з досягненнями в тій чи іншій галузі знань. Особливо це важливо в разі опрацювання сучасних даних з вивчення унікальних екзотичних об'єктів, таких, зокрема, як досонячні зерна мінералів, активні дослідження яких проводять на сучасній інструментальній базі в провідних лабораторіях світу. В нашій країні такі дослідження різко обмежені, оскільки нема прецизійних і дуже дорогих приладів, які працюють з субмікронними і нанометричними об'єктами. Отже, ознайомлення українських науковців з дуже цікавими результатами досліджень, викладених в іноземних журналах та Інтернеті, потребують професійності, особливого такту і відповідальності. Зрозуміло, що актуальність будь-якої теми не може бути індульгенцією низької якості оглядових статей, непрофесіоналізму та елементів плагіату.

У “Мінералогічному збірнику” № 58, присвяченому пам'яті видатного вченого В. Соболева, опублікована стаття Х. Погоржельської “Сучасні дані про склад і природу досонячних зерен у метеоритах”, детальне ознайомлення з якою викликає глибоке розчарування і подив. З урахуванням неординарності й актуальності теми, а також значного зростання в Україні статей низької якості вважаємо за доцільне коротко зробити такі зауваження до згаданої публікації Х. Погоржельської.

1. Плагіат був, є і буде одним з найбільших наукових гріхів, незалежно від того, чи використані дані з літератури, чи з Інтернету. За винятком першої і, частково, другої фрази, весь текст с. 51 і перший абзац с. 52 є дослівним українським перекладом розділу “Presolar grains from Supernovae” (с. 7–8) статті співробітників Лабораторії космічних наук (Вашингтонський Університет у Сент-Луїсі, США) “Presolar grain research” (<http://presolar.wustl.edu/work/grains.html>). Крім того, в табл. 1–4 Х. Погоржельська майже повністю, за винятком окремих скорочень і невдалих змін, використала результати, відповідно, з табл. 2, 3, 5 і 6 статті К. Лоддерс, С. Амарі “Presolar grains from meteorites: Remnants from the early times of the solar system” (2004). Зазначимо, що ці таблиці складені К. Лоддерс і С. Амарі за оригінальними та літературними даними, посилання на які автори помістили внизу таблиць. Не даючи посилання на К. Лоддерс і С. Амарі, а лише на використані ними першоджерела (частина з яких, до речі, не наведена в списку літератури), Х. Погоржельська фактично присвоїла заслугу опрацювання великої кількості літературних джерел та їхнього узагальнення.

2. Недостатній рівень знань у галузі космічної мінералогії і космохімії не дав змоги автору коректно викласти опрацьований літературний матеріал. Наведемо лише деякі приклади:

а) на с. 47 автор пише: “Уламки астероїдів, що випали на Землю, тобто примітивні метеорити”. Серед відомих майже 23 000 метеоритів примітивні лише перші десятки. Тому зрозуміло, що уламки астероїдів переважно не є примітивними метеоритами. Водночас примітивні метеорити є уламками астероїдів;

б) автор некоректно називає зорі “материнськими тілами” досонячних зерен (с. 46), оскільки зорі є їхніми джерелами. Досонячні мінерали утворюються не всередині зірок, а в пилових оболонках червоних гігантів або у викидах наднових зірок;

в) карбід силіцію найліпше вивчений не тому, що процес його відокремлення є простим (с. 48), а тому, що маса метеориту *Murchison*, який його вміщує, і розмір зерен SiC у ньому є порівняно великими;

г) автор неправильно вживає термін “abundance” (відносний вміст), перекладаючи його як “співвідношення” та ще й з позначкою “%” (табл. 3).

3. Стаття називається “Нові дані...”, однак саме нових даних досить мало, особливо якщо врахувати, що перші знахідки досонячних мінералів належать до середини 1980-х років. Наприклад, список досонячних мінералів неповний. Сьогодні не прийнято писати про корунд, а використовують загальний термін “оксид алюмінію”, оскільки він має або гексагональну, або тригональну сингонію. Рис. 2 є застарілим (1999 р.). Нині такі діаграми побудовані на підставі сотень замірів ізотопного складу хімічних елементів, у тому числі й вуглецю. Крім того, знайдено і вивчено не декілька зерен гібоніту (с. 50), а десятки.

Досить значної кількості помилково наведених даних, зокрема, в табл. 3, уже не розглядатимемо, тому що доцільніше поради читачам у разі потреби звертатись до першоджерел, у яких автори несуть відповідальність за кожну цифру і кожний термін.

І як висновок. Нам дуже прикро, що така цікава й актуальна тема представлена від імені нашого Інституту на низькому професійному рівні і некоректно у збірнику, присвяченому пам’яті видатного вченого, який відомий трепетним ставленням як до наукових досліджень, так і до етики науковця.

Стаття надійшла до редколегії 06.03.2009

Прийнята до друку 15.09.2009